

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки
Кафедра загальної і соціальної психології та соціології

ЗАТВЕРДЖУЮ

Проректор з науково-педагогічної і

Завантаженої роботи та рекрутації

проф. Саврилюк С. В.

Протокол № 7 від 18.04.2018 р.

ПРОГРАМА
вибіркової навчальної дисципліни

СОЦІАЛЬНА ДІАГНОСТИКА І МОДЕЛЮВАННЯ

підготовки магістра

галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки

спеціальності 054 Соціологія

освітньої програми Соціологія

Луцьк – 2018

Програма навчальної дисципліни «Соціальна діагностика і моделювання»
підготовки магістра, галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки, спеціальності 054
Соціологія, за освітньої програмою Соціологія

Розробник: доцент кафедри загальної і соціальної психології та соціології
Сальнікова С. А., кандидат соціологічних наук, доцент кафедри
соціології та соціальної роботи

Рецензент: доцент кафедри загальної і соціальної психології та соціології
Ліщук-Торчинська Т. П., кандидат філософських наук, доцент кафедри
соціології

**Програма навчальної дисципліни затверджена на засіданні кафедри загальної і
соціальної психології та соціології**

протокол № 9 від 13 лютого 2018 р.

Завідувач кафедри: _____ Засекіна Л. В.

**Програма навчальної дисципліни схвалена науково-методичною комісією
факультету психології та соціології**

протокол № 5 від 14 лютого 2018 р.

Голова науково-методичної
комісії факультету _____ Іванашко О. Є.

**Програма навчальної дисципліни схвалена науково-методичною радою
Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки**

© Сальнікова С.А., 2018 р.

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Таблиця 1.1

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітня програма, освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни
Денна форма навчання	05 Соціальні та поведінкові науки 054 Соціологія Соціологія Магістр	Вибіркова
Кількість годин/кредитів 150 / 5		Рік навчання 5
		Семестр 10-й
ІНДЗ: <u>немає</u>		Лекції 20 год.
		Практичні (семінарські) 12 год.
		Лабораторні 12 год.
		Самостійна робота 96 год.
		Консультації 10 год.
	Форма контролю: екзамен	

Таблиця 1.2

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітня програма, освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни
Заочна форма навчання	05 Соціальні та поведінкові науки 054 Соціологія Соціологія Магістр	Вибіркова
Кількість годин/кредитів 150 / 5		Рік навчання 6
		Семестр 12-й
ІНДЗ: <u>немає</u>		Лекції 8 год.
		Практичні (семінарські) 6 год.
		Лабораторні 8 год.
		Самостійна робота 110 год.
		Консультації 18 год.
	Форма контролю: екзамен	

2. АНОТАЦІЯ КУРСУ

Навчальна дисципліна є важливим спеціально орієнтованим предметом, що безпосередньо сприяє розвитку професійної підготовки, формуванню та вдосконаленню певних фахових умінь та навичок у студентів-соціологів як майбутніх працівників соціологічних служб, науково-дослідних центрів та організацій, а також органів державного управління.

Метою курсу є отримання студентами прогностичних компетенцій, знань, вмінь та навичок, необхідних для соціальної діагностики та моделювання соціальних процесів.

Досягнення мети передбачає виконання наступних **завдань** навчальної дисципліни:

- ознайомлення із методологічними та організаційно-методичними засадами і технологіями соціального діагностування та моделювання;
- вивчення алгоритму та форми звіту соціального діагностування;
- виокремлення методологій моделювання різних соціальних процесів;
- реалізація методик вивчення соціальних процесів шляхом їх моделювання із використання комбінованих, якісних та кількісних, методів соціологічних досліджень.

Міждисциплінарні зв'язки навчальної дисципліни потребують вивчення методології соціологічних досліджень, математичних методів аналізу емпіричних даних, кількісних та якісних методів соціологічних досліджень, інформаційних технологій, якісних та кількісних методів збору інформації, а також низки галузевих соціологій: політики, освіти, глобалізації, організацій, економіки, навколишнього середовища та ін.

3. КОМПЕТЕНЦІЇ

Після завершення навчального курсу студенти мають опанувати такі компетентності:

- знання організаційно-процедурних аспектів соціального діагностування;
- здатність до написання висновків та рекомендацій за результатами соціальної діагностики;
- здатність встановлювати специфіку соціальних процесів та можливості їхнього моделювання;
- здатність конструювати моделі соціально-політичних, соціально-економічних, науково-освітніх та соціокультурних процесів;
- здатність виокремлювати системи соціально-інформаційних показників, способи їх отримання та достовірності;
- здатність здійснювати контроль якості моделювання та отриманого результату.

4. ІНФОРМАЦІЙНИЙ ОБСЯГ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Навчальна дисципліна складається з двох змістових модулів.

Структура навчальної дисципліни представлена у таблицях 2.1. і 2.2.

Таблиця 2.1

Назви змістових модулів і тем	Усього	Лек.	Практ.	Лаб.	Сам. роб.	Конс.
Змістовий модуль 1. Методологічні та організаційно-методичні засади соціальної діагностики						
Тема 1. Методологічні основи соціальної діагностики	10	2	1	-	7	-
Тема 2. Основні методи соціальної діагностики	10	2	1	-	7	-
Тема 3. Організаційно-процедурні аспекти соціальної діагностики	14	2	1	2	7	2
Тема 4. Алгоритм соціального діагностування проектів	15	2	1	2	9	1
Тема 5. Висновки та рекомендації соціального діагностування	18	2	2	2	10	2
Разом за модулем 1	67	10	6	6	40	5
Змістовий модуль 2. Методологія моделювання. Прикладні дослідження						
Тема 6. Методологія моделювання соціальних процесів	19	2	2	2	12	1
Тема 7. Методологія моделювання соціально-економічних процесів	17	2	1	1	12	1
Тема 8. Методологія моделювання соціально-політичних процесів	15	2	1	1	10	1
Тема 9. Методологія моделювання соціально-культурних процесів	15	2	1	1	10	1
Тема 10. Методологія моделювання науково-освітніх процесів	17	2	1	1	12	1
Разом за модулем 2	83	10	6	6	56	5
Всього годин:	150	20	12	12	96	10

Таблиця 2.2

Назви змістових модулів і тем	Усього	Лек.	Практ.	Лаб.	Сам. роб.	Конс.
Змістовий модуль 1. Методологічні та організаційно-методичні засади соціальної діагностики						
Тема 1. Методологічні основи соціальної діагностики	10	1	-	-	9	-
Тема 2. Основні рівні та методи соціальної діагностики	10	1	-	-	9	-
Тема 3. Організаційно-процедурні аспекти соціальної діагностики	14	1	1	1	9	4
Тема 4. Алгоритм соціального діагностування проектів, соціальних проблем	15	1	1	1	11	2
Тема 5. Висновки та рекомендації соціального діагностування	18	-	1	1	11	2

Разом за модулем 1	67	4	3	3	49	8
Змістовий модуль 2. Методологія моделювання. Прикладні дослідження						
Тема 6. Методологія моделювання соціальних процесів	19	1	1	1	14	2
Тема 7. Методологія моделювання соціально-економічних процесів	16	1	-	1	12	2
Тема 8. Методологія моделювання соціально-політичних процесів	14	1	-	1	10	2
Тема 9. Методологія моделювання соціально-культурних процесів	16	1	1	1	11	2
Тема 10. Методологія моделювання науково-освітніх процесів	18	-	1	1	14	2
Разом за модулем 2	83	4	3	5	61	10
Всього годин:	150	8	6	8	110	18

5. ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОГО ОПРАЦЮВАННЯ

1. Метод моделювання та його роль у пізнанні та практиці.
2. Генезис системності та її роль у суспільстві.
3. Соціальні об'єкти та їх моделювання.
4. Інституційні об'єкти, їх ознаки.
5. Поняття і класифікація соціальних процесів.
6. Соціальна спільнота як об'єкт моделювання.
7. Взаємозв'язок моделювання і прогнозування.
8. Експертні методи у діагностиці.
9. Експертні методи у моделюванні та прогнозуванні.
10. Методи моделювання: порівняльна характеристика.
11. Системи в перехідних і критичних станах.
12. Моделювання процесів глобалізації.
13. Моделювання міграційних процесів.
14. Моделювання екологічних процесів.
15. Моделювання освітніх процесів.
16. Моделювання та прогнозування соціальної мобільності.
17. Класичні виборчі моделі. Критичний аналіз.
18. Імітаційне моделювання політичної боротьби.
19. Соціально-економічні процеси: моделювання чи прогнозування?
20. Моделі в теорії організації.
21. Моделі в системі освіти та моделі систем освіти.
22. Мережеве моделювання.
23. Методи соціального прогнозування та їх можливості.
24. Суспільство майбутнього та його ознаки.

25. Римський клуб та його прогнози.
26. Зміни геополітичної конфігурації світу.
27. Моделювання відкритих / закритих систем.
28. Проблема ресурсів у майбутньому.
29. Релігія та релігійність: моделювання стану
30. Моделі управління соціальною мобільністю.
31. Діагностика соціальних закладів.
32. Діагностика закладів обслуговування / надання послуг тощо.

6. РОЗПОДІЛ БАЛІВ ТА КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

Дисципліна складається з двох змістових модулів та її вивчення не передбачає виконання ІНДЗ (табл. 4). Підсумкова оцінка за 100-бальною шкалою складається із сумарної кількості балів за:

1. поточне оцінювання з відповідних тем (максимум 40 балів);
2. модульні контрольні роботи (максимум 60 балів).

Таблиця 3

Поточний контроль (мах = 40 балів)										Модульний контроль (мах = 60 балів)		Загальна кількість балів
Модуль 1					Модуль 2					МКР 1	МКР 2	
Змістовий модуль 1					Змістовий модуль 2							
T 1	T 2	T 3	T 4	T 5	T 6	T 7	T 8	T 9	T 10	25	35	100
1	1	4	4	5	5	5	5	5	5			

Шкала оцінювання

Таблиця 4

Оцінка в балах за всі види навчальної діяльності	Оцінка	
	для екзамену	для заліку
90 – 100	Відмінно	Зараховано
82 – 89	Дуже добре	
75 - 81	Добре	
67 -74	Задовільно	
60 - 66	Достатньо	
1 – 59	Незадовільно	Незараховано (з можливістю повторного складання)

7. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основні джерела

1. Довгаль А. Економіко-математичне моделювання соціальних процесів на підприємствах роздрібною торгівлі / А. Довгаль // Вісник Київського національного торговельно-економічного університету: Науково-практичний журнал – Київ, 2011. – № 6. – С. 14–23.
2. Кривуца В. Г. Імітаційне моделювання та прогнозування / В. Г. Кривуца. – Київ, 1999. – 150 с.
3. Парфанович І. І. Соціальна діагностика. Курс лекцій [Електроний ресурс] / І. І. Парфанович. – Тернопіль : ТДПУ, 2009. – 182 с. – Режим доступу : <http://www.info-library.com.ua/books-book-123.html>
4. Плотинский Ю. М. Теоретические и эмпирические модели социальных процессов. – М.: Издательская корпорация “Логос”, 1998. – 280 с.
5. Плотинский Ю. М. Модели социальных процессов : Учебное пособие для высших учебных заведений / Ю. М. Плотинский. – М.: Логос, 2001. – 296 с.
6. Сальнікова С. А. Математичне моделювання соціальних мереж : навч. посібник для студ. спец. «Соціологія» / С. А. Сальнікова. – Луцьк : Вежа-Друк, 2018. – 120 с.
7. Сальнікова С. А. Особенности нормативной регуляции в украинском и белорусском социумах / С. А. Сальнікова // Динамика ценностно-нормативной системы и жизненные шансы: опыт постсоветской трансформации в Пограничье : кол. моногр. / Е. С. Мурадян [и др.]. – Вильнюс : ЕГУ, 2014. – 366 с. – С. 90–193, С. 329–352. ISBN 978-9955-773-76-4.
8. Salnikova S. Ukrainian Society under Conditions of Total Anomy / S. Salnikova // Economics & Sociology. – 2014. – Vol. 7. – № 2. – P. 183–198.
9. Сальнікова С. Ціннісно-нормативні моделі міського середнього класу в Україні (за даними компанії TNS) / С. Сальнікова, А. Хом'як // Соціологічні студії. – Луцьк: Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2016. – № 2 (9). – С. 31–40.
10. Сафронова В. М. Прогнозирование и моделирование в социальной работе / В. М. Сафронова. – М.: Academia, 2002. – С. 164–174.
11. Хомяк М. Я. Соціальна діагностика і моделювання. Навчально-методичні матеріали. – Луцьк: СЛУ ім. Лесі Українки, 2015. – 12 с.

Додаткові джерела

1. Афонін Е. А. Велика розтока (Глобальні проблеми сучасності: соц. іст. аналіз) / Е. А. Афонін, О. М. Бандурка, А. Ю. Мартинов. – К.: Вид. ПАРАПАН, 2002. – 352 с.
2. Воронкова В. Г. Соціально-економічне прогнозування : навч. посіб. для студ. внз / В. Г. Воронкова. – К.: Професіонал, 2004. – 284 с.
3. Гавриленко І. Соціологічний моніторинг і діагностика в освіті / І. Гавриленко // Освіта і управління. – 1988. – № 2. – С. 7–9.

4. Горбатенко В. П. Політичне прогнозування: теорія, методологія, практика. – К.: Генеза, 2006. – 400 с.
5. Горшков М. Прикладная социология: Учебное пособие для вузов / М. Горшков, Ф. Шереги. – М.: Центр социального прогнозирования, 2003. – С. 178–232.
6. Данилов И. Н. Социология власти: теория и практика глобализма / И. Н. Данилов. – Мн.: Университетское, 2001. – 447 с.
7. Курбан О. В. Діагностика та моделювання процесів : монографія / О. В. Курбан. – К. : Українська конфедерація журналістів, 2012. – 160 с.
8. Радаев В. В. Как организовать и представит исследовательский проект: 75 простых правил / В. В. Радаев. – М.: ГУ-ВШЭ. ИНФРО-М, 2001.
9. Стратегічне прогнозування політичних ситуацій та процесів : монографія [Воловик В. І., Лепський М. А., Гугнін Е. А. та ін.]; за заг. ред. М. А. Лепського. – Запоріжжя: ЗНУ, 2012. – 428 с.

Електронні ресурси

1. Інститут політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України. – [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://www.ipiend.gov.ua>
2. Інститут світової економіки і міжнародних відносин [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.iweir.org.ua/>
3. Інститут регіональних досліджень [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.irr.lviv.ua/>
4. Інститут економічного прогнозування [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.iep.i-c.com.ua/>
5. Національний інститут стратегічних досліджень [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua>
6. Український центр політичного менеджменту («Журнал «Політичний менеджмент»). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.politik.org.ua>
7. Інститут глобальних стратегій [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://igls.com.ua>
8. Український незалежний центр політичних досліджень [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ucipr.kiev.ua>
9. Міжнародний центр перспективних досліджень [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.icps.kiev.ua>

8. ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДО ЕКЗАМЕНУ

Письмовий екзамен.

1. Соціальна діагностика: місце, роль, значення і принципи.
2. Діагностування соціальних норм / патологій.
3. Соціальні проблеми: класифікація, шляхи діагностування.

4. Проекти: різновиди, шляхи діагностування.
5. Діагностування інституцій, структур тощо.
6. Рівні соціальної діагностики, їх взаємозв'язок
7. Засоби соціальної діагностики.
8. Методи соціальної діагностики.
9. Діагностика соціального середовища.
10. Діагностика особистого простору: зміст, завдання, етапи, структура.
11. Методики діагностики малих груп.
12. Соціальний діагноз неформальних об'єднань.
13. Поняття моделі, основні різновиди моделей.
14. Експертні методи соціальної діагностики
15. Формально-математичні методи моделювання соціальних процесів.
16. Системне моделювання: принципи, напрями та проблеми.
17. Специфіка моделювання соціальних об'єктів.
18. Особливості інституційного моделювання.
19. Специфіка моделювання соціальних процесів.
20. Моделювання соціальної динаміки.
21. Моделювання процесів глобалізації.
22. Моделювання сфер технологій, науки, освіти.
23. Інформаційне забезпечення процедури моделювання.
24. Моделі системи освіти.
25. Моделі наукової сфери.
26. Моделювання процесів трансформації пострадянських суспільств.
27. Експертні методи у моделюванні.
28. Моделювання соціальних груп та прогнозування їх поведінки.
29. Моделювання та прогнозування соціальної мобільності: національний рівень.
30. Моделювання та прогнозування соціальної мобільності: глобальний рівень.
31. Моделювання та прогнозування соціальної мобільності: локальний рівень.
32. Мережеві моделі.
33. Структурні моделі.
34. Причинні моделі.
35. Статистичні моделі.
36. Моделювання перехідних процесів. Сутність та основні характеристики.
37. Моделювання змін геополітичної конфігурації світу.
38. Прогнозування глобальних соціальних змін: гіпотетичні моделі.
39. Класичні виборчі моделі.
40. Моделі управління та організаційні моделі.